

תוכן הענינים

א המכניע את עצמו ואינו מסיח דעת מייצה"ר זוכה לשלוט עליו

כשמתגאה ששולט על היצה"ר, נותן לו שליטה עליו \ כמה שמבין יותר ועולה במדרגות הקדושה, מכניע את עצמו יותר

ב אהבת הקב"ה לבני"י אינה תלויה בדבר ולכן אינה בטלה

לפעמים מסתירים לאדם ונופל ממדרגתו, כדי שייצטרך לחפש ולהחדש דרך אחר בעבודת ה'

כל דרכי האבות היו עצות עבור בני"י למצוא עבודת ה' \ דרך אברהם שע"י הבושה מטובות הקב"ה עליו שב בתשובה, טובה לאדם מיסורין

ע"י השתדלות בלב ונפש ושנאת היצה"ר, יכול גם בימות החול למצוא הארה הגנוזה ו

בשבת מתפשטת כח הנקודה הפנימית, להאיר גם אל החיצוניות

ענין הבארות למצוא הנקודה הפנימית בכל דבר, וע"י המצוות יכול למצוא הארה הגנוזה גם במעשים גשמיים

בימי המעשה העבודה היא לבטל רצון עצמו ותאוותיו, ובשבת קודש למצוא השגות קדושות \ תחלת עבודת ה' היא ע"י אהבה, ואח"כ האהבות הגשמיות מסתירים, והתיקון ע"י יראה \ בכל דבר גשמי עיקר החיות רק מהשי"ת, וע"י יגיעה יוכל כל אחד למצוא האמת בכל מקום

האבות התבוננו וביארו חכמת הבריאה כדי להגיע לעבודת ה', ואחר מתן תורה הדרך היא ע"י התורה

הצדיק אינו חפץ רק שהשי"ת יתן לו בכל עת הנצרך לו, וזוכה הבוטה בה' לקבל מהתחדשות ההשפעה בכל יום

הצדיק אינו רוצה שיהיה נמסר בידו שום דבר, רק שיהיה ניתן לו מהשי"ת כשיצטרך ובאם יהיה ראוי

צריך שיהיה חשוב בעיני האדם עצם הנתינה שהקב"ה נותן לו, יותר מהמתנה בעצמה בני ישראל מקבלים על עצמם, שיתן להם השי"ת רק אם יהיו זכאים

תוכן הענינים

עיקר הברכה הוא להיות דבוק בשורש השפע יב

מצד הדביקות בשורש העליון, יש עם הצדיקים ריח גן עדן

ע"י שמקבל על עצמו מלכות שמים בבוקר בלב שלם, יוכל לפעול שלא יצא מרשות השי"ת כלל יג

הברכות ניתנו ליעקב שלא מדעת יצחק, כדי שיתברך מהשי"ת בלבד \ ע"י שיצחק היה סבור שמברך את עשו, ניתן ליעקב לזרעו לדורות, שאף שרחוקים מהקדושה יוכלו למצוא הנקודה הקדושה

פרשת תולדות

וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וְגו' וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר (כה, כג).

וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר, הוּא בְּתַנְאֵי שְׁיִהְיֶה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל צָעִיר בְּעֵינָיו, כְּדַכְתִּיב (דברים ז, ז) כִּי אַתֶּם הַמְּעֵטִים.

זוה שְׁפַתוֹב (כו, מ) כְּאֶשֶׁר תִּרְדֶּיךָ, וְלִפְרוֹשׁ רִשְׁיִי ז"ל לִי קָשָׁה לְשׁוֹן תִּרְדֶּיךָ, וְנִרְאָה הַפְּרוֹשׁ, כְּאֶשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתְנַאֲרִין וַיִּדְעִין שְׁשׁוֹלְטִין עַל הַיָּצָר הָרַע, וְעַל יָדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ שְׁלִיטָה, כִּי צָרִיךְ כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְהִיטֵת תְּמִיד עַל מִשְׁמֶרְתּוֹ, וְלִזְכּוֹר כִּי אֲרַב לוֹ תְּמִיד.

וְכֵן פְּתִיב בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סד, ז) עַל יִצְחָק, וְעַבְדָּה רַבָּה (כו, יד) כו', שְׁאֲחֹר כָּל הַעֲשִׂירוֹת, זְכַר וַיִּדַע כִּי הוּא צָרִיךְ לְהִיטֵת עֹבֵד תְּמִיד, שְׁלֵא לְהַסִּיחַ דַּעַת מֵיִצְרָה הָרַע.

הצער, ויש מפרשים (ראה אבן עזרא וד"ק) לשון רדיה וממשלה, ופירשו בו מה שפירשו.
ה. [ותריד מלשון רדיה וממשלה. וראה הערה ח שנראה שמפרש רבינו מלשון ירידה].
ו. ראה ארחות צדיקים שער הגאווה: אל יתעצל מלנצח יצר הרע יום יום, וזה נקרא מלחמה גדולה. כמו שמצינו באחד מן החסידים שפגע באנשים הבאים מן המלחמה ושללו שלל גדול. אמר להם שבתם מן המלחמה הקטנה ועדיין אתם עתידים למלחמה הגדולה, אמרו לו מה היא המלחמה, אמר להם היצר וחילותיו. כי כל אויב שיש לך שתנצח אותו פעם אחת או שתיים או שלוש, אז ניח אותך, אבל היצר אינו פוסק ממך אף אם יהיה נצוח מאה פעמים, כמו שאמרו רבותינו (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמן בעצמך עד יום מותך, כי כל ימך יארוב לך, אולי תעלים עיניך ממנו, ואם ינצחך בקלה שבקלות, סוף ינצחך בחמורה שבחמורות. וראה חובות הלבבות שער יחוד המעשה פרק ה.
ז. ז"ל המדרש: [ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאד], ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר וְעֶבְדָּה רַבָּה (כו, יג יד), דניאל חייטא אמר, וְעֶבְדָּה כְּתִיב, אִם אֵין אָדָם עוֹשֶׂה עֲצֻמוֹ כְּמוֹ עַבְדֵי לַעֲבָדוֹ, אֵינוֹ קוֹנֵה אוֹתוֹ, כְּעַנְיָן

א. ראה חולין פט, א: לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם [ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים] (דברים ז, ז), אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני ואנכי עפר ואפר (יה, כז) כו'. וראה תנחומא עקב ג: לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם וגו', לא ממה שאתם מרובין מכל האומות, ולא ממה שאתם עושין מצוה יותר מהם, שהאומות עושין מצוה שלא נצטוו יותר מכם, והם מגדילים שמי יותר מכם... כי אתם המעט, אלא בזכות שאתם ממעטין את עצמכם לפני. לפיכך אני אוהב אתכם, שנאמר (מלאכי ב, ג) אהבתי אתכם אמר ה' וגו' ואת עשו שנאתי וגו'.
ב. "ועל הרבן תחיה ואת אחיך תעבוד והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך".
ג. ז"ל רש"י: והיה כאשר תריד, לשון צער, כמו אריד בשיחי (תהלים נה, א), כלומר כשיעברו ישראל על התורה, והיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עולו [מעל צוארך].
ד. ראה כלי יקר: תריד מלה זרה במקרא, ואינה מתישבת לפירוש רש"י, כי לא פורש במקרא מהו

וַיַּעֲוֹלֶם רַב יַעֲבֹד צַעִיר, רַק שְׁלֹבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנִקְל לְהִיּוֹת צַעֲרִים בְּעֵינֵיהֶם^ח. וְאֶפְשָׁר זֶה הָיָה טַעֲוֹת יִצְחָק, שְׁסָבַר שֶׁעָשׂוּ יוֹכֵל לְהִיּוֹת צַעִיר בְּעֵינָיו יוֹתֵר, אֲבָל הָאִמֶת, שְׁמָה שְׂאָדָם מִבֵּין יוֹתֵר, וְעוֹלָה בְּמִדְרָגָה שֶׁל קְדוּשָׁה יוֹתֵר, חָל עָלָיו יְרֵאת שָׁמַיִם וּמִכְנִיעַ עֲצָמוֹ^ט, וּמִתְקַיֵּים רַב יַעֲבֹד צַעִיר כְּנ"ל, כְּמוֹ שְׂאִיתָא (זוה"ק שלח קסח, א) מֵאֵן דְּאִיהוּ רַב אִיהוּ זַעִיר כו':

(תרל"ד ג)

וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְבֶּת אֶת יַעֲקֹב (כה, כח).

וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בָּפִיו. הַכְּתוּב נוֹתֵן טַעַם, כִּי לֹא הָיְתָה אֶהְבָּה אִמִּיתִית, רַק תְּלוּיָהּ בְּדָבָר, לְכֵן בְּטִלָּה דְבַר בְּטִלָּה אֶהְבָּה^ט, וְלִכֵּן בְּשֶׁהִקְדִּימוּ יַעֲקֹב בְּצִידָהּ, אֲבָדָה הָאֶהְבָּה.

אֲבָל רְבִיקָה אֶהְבֶּת אֶת יַעֲקֹב, בְּלִי טַעַם, וְנִתְקַיְיָמָה הָאֶהְבָּה לְעַד. וְכֵן כְּוֹנֵת הַמְדַרְשׁ בְּמָה שְׂאָמַר כָּל שְׁהִיְתָה שׁוֹמַעַת קוֹלוֹ הָיְתָה מוֹסַפֶּת אֶהְבָּה, פִּירוּשׁ, שְׁלֹא הָיְתָה תְּלוּיָהּ בְּדָבָר^י.

כבר על פי הזוה"ק (שלח קסח, א) מאן דהוא זעיר איהו רב, כי היתכן שיהיה נקרא יעקב צעיר על רגע אחד שיצא אחר עשוי, רק על פי המדרש (תנחומא עקב ג) כי אתם המעט (דברים ז, ז), ממעטין עצמיכם, וזה אות אמת כי הם דבקים באל אמת, ועל ידי שמכירין האמות, כל שנתוסף להם גדולה, המה ממעטין עצמם ביותר (ראה הערה א). אבל עשו אין בכחו למעט עצמו, רק לפעמים יש לו הכנעה בשקר [ראה גליון מאמרי שפ"א לך לך הערה טו].

זה עצמו הברכות ויתן לך כו' [יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים] הוה גביר [לאחיק וישתחוו לך בני אמך] (כו, כח טו), שבודאי מי שהוא שפל ומקבל עליו עול מלכות שמים, הוא יכול לקבל התנשאות על כל האומות, כי כל רצון בני ישראל למשול על האומות עובדי האלילים, כדי לקרב כולם תחת עול מלכותו יתברך, ואינם משתנים על ידי הממשלה, וזה שאיתא (ב"ר סו, ג) ויתן, יתן ויחזור ויתן כו', שלא ישתנו על ידי השפעה הניתן להם.

יא. ראה אבות פ"ה מט"ז: כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה. ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם.

יב. ז"ל המדרש: ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, קופרא טבא לפומיה (אם היה מוצא בשר טוב היה

שנאמר (משלי יב, ט) טוב נקלה ועבד לו כו'. וראה זוה"ק בפרשתנו קמד, ב.

ח. ראה תרל"ו ה: בפסוק (כו, מ) [ואת אחיק תעבוד] והיה כאשר תריד [ופרכת עולו מעל צוארך]. יש לפרש, כי יצחק הראה זה לעשו, אשר לא יקפיד על שניתן הברכות ליעקב, כי אם יהיה ביכולת עשו להיות נכנע ושפל באמת, אז ופרכת עולו כו'. דכתיב ורב יעבוד צעיר, ובני ישראל הם נקראים עניים, כדכתיב (דברים ז, ז) כי אתם המעט, ממעטים עצמכם כו' (תנחומא עקב ג), ועשו אינו יכול לבוא למדה זו, לכן אחיק תעבוד.

וליעקב אמר הוה גביר לאחיק (כו, טו), כי לא הצטרך ללמוד הכנעה ליעקב, כי הכנעה אמיתית זה שמכיר האמת והוא שפל מעצמו, ואדרבא, לימדו לחזק עצמו להיות גבור ושליט על הכל, לא להיות שפל, אבל לעשו לימד דרך הכנעה, שעל ידי זה יוכל לתקן עצמו קצת כנ"ל.

ט. ראה חקת תרמ"ג: שכפי מה שהקב"ה מרום ומנשא להצדיק, צריך ביותר להכניע עצמו. וזה עדות על עבודת אמת, כשמביא לידי הכנעה. ומשה רבינו ע"ה יוכיח שהיה עניו מכל אדם (במדבר יב, ג), על ידי שהיה מקורב ביותר אל הבורא יתברך, ממילא חל עליו ענוה ביותר. וראה שם בהערות.

י. ראה עוד תרמ"א ג: בפסוק ורב יעבוד צעיר, פירשנו

וְכֵן אֶהְבֶּת הַמָּקוֹם ב"ה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, גַּם כֵּן אֵינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר", אָף לֹא בְּמַעֲשֵׂיהֶם י",
 רַק בְּחַר לוֹ 'חֶלְק' ה' עֲמוֹ (דברים לב, ט), כְּמוֹ שְׂאִימָא (תנ"א רבה פרק א) עָלָיו עָשִׂיר
 וְשִׁמַּח בְּחֶלְקוֹ י".

וְזֶה שְׁפָתוֹב (מלאכי א, ב ג) אֶהְבֶּתִי אֶתְכֶם וְאִמְרַתֶּם בְּמָה אֶהְבַּתְנוּ הֲלֹא אַח עָשׂוֹ לִיעֶקֶב
 כו"ט, פִּירוּשׁ, שְׂאִין טַעַם בְּמָה לְתֵלוֹת הָאֶהְבָּה, רַק שְׂבִנֵי יִשְׂרָאֵל מְדוּבְקִין אֲלָיו יתְבַרֵךְ
 בְּשׁוֹרְשָׁם": (תרל"א ג)

בעצם, ואדרבה מטעם האהבה נתן לנו תורה ומצוות כו'.
 וראה עוד הערה יז.

טו. ראה עוד שפת אמת אבות פרק ד במכתב ד"ה
 איזהו עשיר: וזוה נבין לשון תנא דבי אליהו (ובה פרק
 א) שאמר על הקב"ה עשיר ושמה בחלקו, הפירוש,
 שאין לומר ששמו בחלקו מצד הריבוי, שהרי הכל שלו,
 רק הלשון שמו שנאמר עליו מצד שחלקו הוא, כלומר,
 שהוא בראו והחיות הוא ממנו יתברך, אם כן מצד
 שהוא חלק מעצמותו על ידי זה הוא השמחה, וחלקו
 הוא בני ישראל, כמו שכתוב (לב, ט) כי חלק ה' עמו,
 וכמו שכתבו המפרשים שם. וראה פירוש ישועות יעקב
 על תנא דבי אליהו שם אות ד: פירוש, הקב"ה שש
 ומתפאר בחלקו, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, מצד
 נשמתם שהוא חלק אלוה ממעל.

טז. "אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא
 אח עשו ליעקב נאום ה' ואוהב את יעקב ואת עשו
 שנאתי" וגו'. הפטרת פרשה זו.

יז. ראה תר"מ ג: בפסוק בהפטרה ואוהב את יעקב ואת
 עשו שנאתי. ולכאורה אין מובן, מה רבותא זו, ואלא
 מאי יגרום צדקת הצדיק ורשעת הרשע. אלא הפירוש
 הוא, כי השי"ת נתן אהבתו לזרע יעקב שלא על פי
 מעשיהם, כמו שכתוב (הושע יד, ה) אוהבם נדבה,
 (ואוהבם בנדבת רוחי, אף על פי שאינן ראוין לאהבה,
 אתנדב לאהבתם. רש"י שם. וראה תנחומא עקב ג:
 נדבה נפשי לאהבתן, אף על פי שאינן הגונים). והטעם,
 כי אהבה שתלויה בדבר בטל דבר בטל אהבה (אבות פ"ה
 מט"ז), אכן השי"ת בחר לו יעקב, הגם שהיה בעבור טוב
 מעשיו, אף על פי כן על ידי זה זכה שאהבו המקום
 אהבה שאינה תלויה בדבר. וכמו כן גרם לו עשו
 במעשיו, שנמשך עליו שנאה לבד מעשים הרעים שבו.
 ודבר זה באמת אין לנו השגה בו, רק שכן רצונו יתברך.
 וראה פקודי סוף תרנ"ד: דאימא במשנה כל אהבה

ממציאו לאביו. מתנות כהונה), וכסא טבא לפומיה (כוס
 של משקה טוב. שם). ורבקה אוהבת את יעקב, כל
 שהיתה שומעת קולו היתה מוספת לו אהבה על
 אהבתו. וראה יפה תואר: ויתכן, שלפי שלא הזכיר
 הכתוב סיבה באהבת רבקה כמו שכתב באהבת יצחק
 את עשו, לזה אמר שזו היתה אהבה שאינה תלויה
 בדבר, רק כל שהיתה שומעת קולו לבד, וזכרונו בא
 לפניה, היתה מוסיפה באהבתו.

וראה ש"ך על התורה כאן: ולא אמר ויצחק אוהב
 את עשו, שמשמע לעולם, כמו שאמר ורבקה אוהבת
 את יעקב... וכמו שאמר במדרש כל זמן ששומעת קולו
 מוספת אהבה על אהבתו, ואמר כן ממה שלא אמר
 ותאהב רבקה ליעקב, ועוד שאמר אוהבת את יעקב,
 אהבה אדוקה עם יעקב, אהבה שאינה תלויה בדבר,
 אבל בעשו אמר ויאהב יצחק את עשו... והרי נתן טעם,
 כי ציד בפיו, אהבה תלויה בדבר. וראה של"ה בפרשתנו
 פרק דרך חיים. וראה עוד ראש השנה תרנ"ב ג.

יג. ראה תנא דבי אליהו רבה פרק כח: ושנו חכמים
 במשנה (אבות פ"ה מט"ז) כל אהבה שהיא תלויה בדבר
 בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה
 לעולם, איזו אהבה שהיא תלויה בדבר, זו אהבת בלעם
 ובלק (בלעם אהב לבלק מחמת ממון שהיה מצפה לקבל
 ממנו בשכר הקללה, ובלק אהב לבלעם בשביל השנאה
 ששנא את ישראל, ולבסוף נתבטל אהבתם. ישועות
 יעקב), ואיזו היא אהבה שאינה תלויה בדבר, כגון
 אהבתן של אברהם יצחק ויעקב שהם אוהבים להקב"ה,
 והקב"ה אוהב אותם ואת בנייהם ובני בנייהם עד סוף כל
 הדורות. וראה דרך החיים באבות שם עמ' רסב.

יד. ראה בלק תרנ"ד-נ"ה ז: [בלעם] הרשע סבר כי
 אהבתו יתברך את בני ישראל מכח המצוות ומעשים
 טובים, לכן הזכיר החטא להתפש, אבל באמת אהבת
 הקב"ה לבני ישראל אהבה שאינה תלויה בדבר, רק

וְכָל הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבְדֵי אָבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עָפָר וְגו'. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת בְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו (כו, טו יח).

בפסוק וְכָל הַבְּאֵרֹת כו' חָפְרוּ עֲבְדֵי אָבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים כו' וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר. פירוש, בְּיָמֵי הֵם הַהֶאָרוֹת" אֲשֶׁר חִדַּשׁ אַבְרָהָם, וְהִיא בְּכַחֲנִית הַחֶסֶד" וְאֶהְבֵּת ה'², וְהַבְּאֵרֹת אֵלּוּ מְצָאוּ מַיִם, וְאֵלֶּה הַבְּאֵרֹת נִסְתְּמוּ אַחֲרַי, לָכֵן הָיָה צְרִיךְ יִצְחָק לְחַדֵּשׁ דֶּרֶךְ הַגְּבוּרָה וַיִּרְאֵת ה'³, פִּי פְּוֹדָאֵי כָּל הַהֶסְתֵּם הָיָה, כְּדֵי שְׂיִצְטַרְךָ יִצְחָק לְחַדֵּשׁ דֶּרֶךְ שְׁלוֹמִי⁴.

ז"ל כי 'יום' נקרא על שם 'ההארה', כמו שכתוב (א, ה) ויקרא אלקים 'לאור יום', עכ"ד. וראה **ספר הזכות** בהעלותך ד"ה גם י"ל: שהרי קרא ה' לאור יום, וכל יום משה ימי בראשית שכתבי בו כי טוב, יש לו אור מיוחד, חסד ה', יראה כו' (עי' זוה"ח תולדות כו, ב). וראה עוד שם לראש חודש אלול.

יט. ראה זוהר חדש תולדות כו, ב: וכל חד וחד מאבהן, ידע ליה לקוב"ה מגו אספקלריא דיליה, אברהם ידע ליה מגו חסד, דאיהו מדת הגדולה, מדת החסד, מינא דמלכא, ועל דא אחיד בה ולא שביק לה לעלמין.

כ. ראה זוה"ק לך עו, ב: כתיב (ישעיה מא, ה) אברהם אוהבי, מאי טעמא אוהבי, בגין... רחמימותא דקוב"ה דרחים ליה אברהם מכל בני דריה. וראה עוד שם פה, א: אברהם... חמיד ורחים ליה לקוב"ה באהבה, כמה דאת אמר אברהם אוהבי.

כא. ראה זוהר חדש תולדות כו, ב: וכל חד וחד מאבהן, ידע ליה לקוב"ה מגו אספקלריא דיליה... יצחק ידע ליה בדרגא דגבורה דאקרי פחד יצחק, ודחיל ליה לעלמין. וראה זוה"ק לך פז, ב: אתא יצחק אודע לכלא דאית דין ואית דיין לעילא לאתפרעא מרשיעיא, ואיהו אתער דינא בעלמא, בגין דיחלון ליה לקוב"ה כל בני עלמא. **כב.** ראה תרל"ו א: וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו כו' סתמום פלשתים כו' וישב יצחק ויחפור כו'. דאיתא (ברכות טז, ב) אין קורין אבות אלא לשלשה, פירוש, אברהם יצחק ויעקב. וקשה ממה נפשך, אם כן ניזול בתר קמא, ונקרא אב רק לאברהם. אבל טעם הענין, כי כל צדיק יש לו בזכות אבותיו, אבל הג' אבות כל אחד כדאי לעצמו, כדאיתא במדרש (ויק"ד לו, ה) על פסוק (ויקרא כו, מב) וזכרתי את בריתי יעקב כו' כל אחד כדאי לעצמו. מול זה מגיד הכתוב כאן, כי כל ההארות אשר השיג אביו, נסתמו אחר כך, והוכרח יצחק לחפור ולברר

שתלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר אינה בטילה עולמית. וכמו כן אהבת בני ישראל להקב"ה אינה תלויה בשום דבר. וזה שכתוב בפסוק אהבתי אתכם כו' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב כו' ואוהב את יעקב [ואת עשו שנאתי]. ואין מובן התשובה על השאלה במה אהבתנו. אך הפירוש הוא, שאין האהבה תלויה בשום דבר, רק הוא גזירת הכתוב כטבע אב לבן, ואילו היה תלוי בצדקת יעקב, אין בזה הוראה על אהבה ליעקב יותר מעשו, אך הוא אהבה בעצם. וכמו כן אהבת בני ישראל להקדוש ברוך הוא היא בעצם. וראה עוד ר"ה תרנ"ז ד"ה כתיב, פרשת שקלים תרס"ב.

וראה בלק תרנ"ו א: וזה שכתוב אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה כו' הלא אח עשו ליעקב כו' ואוהב את יעקב [ואת עשו שנאתי], וקשה מה רבותא, וכי ח"י יאהב לרשע ולא לצדיק. אך הפירוש כנ"ל, שאוהב את יעקב בעצם, לא מטעם עשיות הטוב, הגם כי האהבה בא על ידי המעשה הטוב, אך כנ"ל, כיון שאוהבים ה' בעצם ואינה תלויה בדבר, שכל מבוקשו בעולם רק לעשות רצונו ית"ש... ממילא גם אהבת ה' עליהם אינה תלויה בדבר, ואינה בטילה עולמית, לכן אפילו כשחטאנו לפניו לא הוסר האהבה. זה שראה אותו רשע לא הביט און כו' ותרועת מלך בו (במדבר כג, כא), שהוא יתברך רוצה בבני ישראל, כמו שאומרים (קידוש ליל שבת) ורצה בנן, ורצון היא בלי טעם (ראה יונת אלם פרק ב), ואינה תלויה בדבר, לכן אפילו כשרצה בלעם להזכיר עון לא פעל כלום כו'. וראה ליקוטים ח"ב אהבה נז, ב ד"ה וכן הש"י. וראה ספר העקרים מאמר שלישי פרק לז; ארבע מאות שקל כסף בסוף הספר, בשם האר"י הקדוש.

יח. ראה חיי שרה תרל"ג א: וכמו שכתב א"ז מו"ד

וְכֵן הוּא גַם בְּפָרֵט כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִתְפַּעֵל לְפַעֲמִים בְּמִדָּה אַחַת, אַחַר כֵּן נוֹפֵל מִזֹּאת הַמְדַרְיָגָה, כְּדִי שְׂיִצְטָרֵךְ לְחַפֵּשׂ דְרָךְ אַחֵר, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְקַן כָּל הַמְדוּתֵי.¹¹

וְכֵל דְרָכֵי הָאָבוֹת הָיוּ הַפֵּל רַק עֲצוֹת בְּעֵבֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵיךְ לְמַצּוֹא עֲבוֹדַת ה', כְּמוֹ שְׁאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סה, ט) אֲבָרְהָם חִידֵשׁ זְקֵנָה, יִצְחָק יְסוּרִים¹², פִּירוּשׁ, זְקֵנָה הוּא כְּבוֹד, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (משלי כ, כט) הִדְר זְקֵנִים שִׁיבָה, וְהוּא שָׁעַל יְדֵי זֶה הַכְּבוֹד וְהַחֲסֵד שְׁהַקְבָּה עוֹשָׂה עִם הָאָדָם, וְנוֹתֵן לוֹ חֲכָמָה וְדַעַת, שְׁזָקֵן הוּא שְׁקֵנָה חֲכָמָה (קדושין לב, ב), עַל יְדֵי אֵלֶּה הַטּוֹבוֹת יִתְבַּיֵּשׁ אָדָם מֵעֲצָמוֹ וְיָשׁוּב לְפָנֵי הַבּוֹרָא, וְהוּא דְרָךְ הָאֵהָבָה¹³, וְיִצְחָק הוּא בַחֲיִנַת הַגְּבוּרָה¹⁴.

וְאִם שְׁבִאֲמַת אֵין זוֹכֵין לְתוֹרָה רַק עַל יְדֵי יְסוּרִין כְּמֵאֲמַר הַגְּמָרָא (ברכות ה, א)¹⁵, אָף עַל פִּי כֵן דְרָךְ אֲבָרְהָם קוֹדֵם, וְהוּא טוֹב לְאָדָם, כְּמֵאֲמַר חֲז"ל (ברכות ז, א) טוֹבָה מְרֻדוֹת

רבון כל העולמים אדם מת בלא יסורים מדת הדין מתוחה כנגדו, מתוך שאתה מביא עליו יסורים אין מדת הדין מתוחה כנגדו. אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת ומכך אני מתחיל, מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב יסורין, וכיון שעמד יצחק נתן לו יסורים, ויהי כי זקן יצחק ותכהין (כז, א). יעקב תבע את החולי, אמר לפניו רבון העולמים אדם מת בלא חולי, ואינו מיישב בין בניו, מתוך שהוא חולה שנים או שלשה ימים הוא מיישב בין בניו. אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת ומכך הוא מתחיל, ויאמר ליוסף הנה אביך חולה (מח, א).

כה. ראה נשא תרמ"ב ב ובהערות שם.
כו. ראה חיי שרה תרנ"ח ב: איתא במדרש (ב"ר סה, ט) אברהם תבע זקנה, יצחק יסורים, יעקב חולי. כי עיקר רצון האבות היה לקרב בני ישראל לאביהם שבשמים ולתשובה. ומדת אברהם אבינו ע"ה החסד, וזה בחינת התעוררת מכח הזקנה, רוב שנים יודיעו חכמה (איוב לב, ז), שמיישב האדם את עצמו כמה חסדים עובר עליו תמיד מהקב"ה, ומתעורר לתשובה על ידי הזקנה שרואה שמתקרב אל המיתה לחזור נשמתו. ויצחק במדת הדין, תבע יסורים. ועקב במדת רחמים הממוצע, תבע חולי, כדכתיב (תהלים ז, א) תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם.

כז. ז"ל הגמרא: תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא, תורה מנין, שנאמר (תהלים צד, יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. וראה עוד שמו"ד א, א.

הדרך הישר בעצמו... והאמת, כי אחר כל תיקון נעשה הסתר חדש, וזהו גם כן מה שכתוב (כה, כג) ולאום מלאום יאמין, פירוש, כמו שאמרו חז"ל (סוכה נב, א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, וכן הוא כל מה שאדם מתקן עצמו ביותר, ניתוסף כח היצר וסטרא אחרא נגדו, ועל ידי זה הוא מוסיף כח לגבור נגדו, ומתעלה יותר, וזה נוהג מדרגה אחר מדרגה, והבן. וכן לולי שהיה נסתר דרך אברהם, לא היה מחפשין דרך חדש אחר כן... והוצרך יצחק לחפש לו דרך הידאה והגבורה.

כג. ראה תרל"ח א: וכתב וכל הבארות כו' סתמום פלשתים וישב יצחק ויחפור כו', וכל זה היה כדי שיצטרך יצחק לתקן העולם בבחינה השייכה אליו, לכן נסתם דרכו של אברהם אבינו ע"ה לפי שעה. אף על פי כן על ידי עבודת יצחק אבינו במדת הדין, נתעורר גם בחינת אברהם, כמו שכתוב 'וישב' בחינת תשובה כו', ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו, לברר שאחר כך חזרו גם הארות הראשונים שתיקן אברהם אבינו ע"ה. וכן נוהג בכל איש שאחר שמתקן עצמו בבחינת אהבה, נסתם הדרך, כדי שיצטרך לתקן שאר המידות, ואחר כך חוזרין כל הארות ויגיעות הראשונים לטוב.

כד. ז"ל המדרש: אמר רבי יהודה בר סימון, אברהם תבע זקנה, אמר לפניו רבון העולמים אדם ובנו נכנסין למקום ואין אדם יודע למי מכבד, מתוך שאתה מעטרו בזקנה אדם יודע למי מכבד. אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב תבעת ומכך הוא מתחיל, מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב זקנה, וכיון שעמד אברהם נתן לו זקנה, ואברהם זקן בא בימים (כז, א). יצחק תבע יסורין, אמר לפניו

אחת בלבד של אדם^{כח} [יותר מִמֶּנּוּ מִלְּקִיּוֹת] כו', על ידי הבושה מרוב הטובה שהקב"ה משפיע לו, ולא יצטרך לִיסוּרִין, כנ"ל: (תרל"ז א)

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. ויריבו רעי נרר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו. ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שמתה. ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר בי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ^{כט} (כו, יט-כב).

אא"ז מורז"ד הגיד ענין הבארות, לחפור למצוא הארה הגנוזה הנסתרת בגשמיות וחיצוניות, ורחובות היא בשבת כו"ל. פי בשבת מתפשטת כח הנקודה

להועיל לבנים גם במקום שיצטרכו ריבוי תפלה והפצרה, וכן כאן בהבארות, שחפר מקודם עשק ושטנה כו'. גם כי האדם העובד השי"ת והולך ממדרגה למדרגה, בתחילה צריך עבודות ונסיונות, וכשעומד תמיד בנסיון אזי לבסוף בא למדרגה שאין בה שום הסתר, וזה שבת קודש [שנקראת] 'רחובות' וכו"ל, ולא רבו עליה, כי במדרגתו אזי אין ערעור ומריבה, אולם מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת (ע"ז ג א), כי בא מזה שעומד בנסיונו. וראה לקוטי הר"מ ד"ה ויחפרו, מרשימות רבינו.

וראה עוד ספר הזכות תרומה: והנה בחול אנו טרודים ושקועים בעסקים, בלאוין ועשין שהן במעשה, וכן העוסקים בתורה יש להם מלחמה ועסק עם היצר הרע, מבארות הנקראים 'עשק' ו'שטנה'. וכשבא שבת קודש... נולד הגיעוגים והחשק בישראל לשוב לענין שנבראו עליו, שהוא לעשות רצונו יתברך, כמו שכתוב (ישעיה מג, כא) עם זו כו' תהילתי יספרו, ועל ידי חשק הזה יכולין לצאת מהבלים שנקשרים בהם שלא בהדרגה... והוא ויעתק כו' באר הנקרא 'רחובות', שהוא נחלה בלי מצרים.

וראה תרל"ז ב: **אא"ז** מורז"ד הגיד בענין הבארות 'עשק' 'שטנה' הוא עבודת ימי המעשה, ו'רחובות' הוא בשבת. כי בחול משיגין אלה הבארות על ידי המחלוקות ומריבות עם היצר הרע, ובשבת בא על ידי מנוחה מעצמו, ולכן נקרא 'רחובות' כי הרחיב ה' לנו, כי כשבא על ידי מעשה האדם אינו יכול להתפשט הרבה, שמביא

כח. ראה רש"י שם: מרדות אחת, לשון רדוי והכנעה, שאדם שם על לבו מאליו.

כט. ראה רמב"ן פסוק כ: יספר הכתוב ויארין בענין הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו עשו אותם בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו כו'.

ל. ראה תרל"ד ב: ואמר מורז"ד על ענין הבארות שחפרו האבות: שיש בכל מקום נקודה גנוזה מהש"י, רק שצריכין להסיר החיצוניות לגלות נקודה הפנימיות, שנקראת באר מים חיים כו'.

לא. ראה ספר הזכות בפרשתנו: ענין הבארות אשר חפרו אבות הקדושים, הכל היה עבורנו, שמקודם היה האור נסתר בעפר ועניני עולם הזה המבדילים שלא יכיר הבאר מים חיים שיש בעולם, שהוא עיקר המכיוון בהבריא, וחפרו והסירו [העפר] עמוק עמוק כדרך החופר עד שיצאו המים. ו'עשק' ו'שטנה' הם ימות החול, שצריכין עבודה גדולה, וכמו שכתוב (שמות כ, ט) ששת ימים תעבוד, ו'רחובות' הוא שבת נחלה בלי מצרים (שבת ק"ח, א), שאין מצור, רק האור מתרחב באורך ורוחב.

והרי יצחק היה יכול לחפור מיד באר הרחובות, ולמה חפר בארות שרבו עליהם, אולם הכל היה עבורנו, כדי להקל לנו, שגם במקום ההסתר יהיה ה' לנו לסיוע על ידי עבודתם אז. וכל מעשה אבות כן היה, וכמו שכתוב (כה, כא) ויעתר, הרבה והפציר (רש"י שם), ומן השמים רצו כן שיצטרך להפציר בתפלה, והוא גם כן

הפנימיות, להאיר גם אל החיצוניות, וזה הרחיב ה' לנו, שמתרחב הנקודה הגנוזה שיש בכל דבר, שמשם עיקר החיות.

ושמות הבאות עשק ושמנה, שבימות החול אף שנסתר, עם כל זה על ידי השתדלות בלב ונפש^ל, וגם להיות 'שונא' מוחלט ליצר הרע^ל, על זה נוכל גם כן למצוא הארה הגנוזה, פנ"ל.

ובאמת כל עבודת אבותינו היתה לנו, כי להם היתה נגלה הקדושה, ורק לדורות שנוכל למצוא הנקודה גם תוך ההסתרה^ל: (תול"ב א)

א"ז מו"ר ז"ל הגיד בענין הבאות שחפרו אבותינו, להסיר החיצוניות, למצוא הארה הגנוזה, שבכל מקום יש נקודה פנימיות, ורחובות הוא בחינת שבת קודש, שבימות החול עשק ושמנה כו^ל.

ובימי המעשה, זה עצמו הבאר, מה שמבטלין רצון עצמו ותאות יצר הרע, להכניע הכל להשם ותברך, ויש עליה בשבת קודש אחר כן. ובשבת קודש עצמו, הבאר למצוא השגות קדושות.

ובתיב (כו, טו יח) סתמום פלשתים כו' וישב ויחפור כו^ל, בוודאי כן בכל איש ישראל, שמקודם נוטל עצמו לעבודת השם ותברך על ידי אהבה וחשק להתדבק בהקב"ה, והוא בחינת אברהם אהבי (ישעיה מא, ח)^ל, ואחר כך נסתם זה הבאר, על ידי אהבות גשמיות שמתערבין באדם^ל. והתיקון על ידי בחינת יצחק, והוא יראת

ע, א: זכירת עשיית עמלק, הוא להיות השנאה נוגעת בעומק הלב, להיות שונא מוחלט לעמלק ולהבאים מכוחו, שהוא כל דברי היצר הרע ותחבולותיו. וראה תניא פרק יד.

לד. ראה הערה לא.

לה. ראה הערות ל, לא.

לו. "וכל הבאות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר וגו', וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם" וגו'.

לז. ראה לעיל הערה כ.

לח. ראה לך לך תרמ"ט ב ובהערות שם.

לידי חסרונות, אבל בשבת קודש שבה על ידי השי"ת בלבד, יש בו ברכה ומתרחבין הדברים, וזה שכתוב כי הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ.

לב. בפסוק: ויקרא שם הבאר 'עשק' כי 'התעשקו' עמו, לשון התעסקות והשתדלות, ראה תרגום וספורנו. וראה ב"ר סו, ה: ויקרא שם הבאר עשק, כנגד ספר בראשית שבו נתעסק הקב"ה וברא את העולם.

לג. ראה סוכה נב, א: שלמה קראו שונא כו'. וזהו שטנה. ועי' וראו תול"א ג: והוא עצה היעוצה לכל איש מיראל, על ידי שמרגיל עצמו להיות שונא הרע בתכלית השנאה, כענין שאמרו ז"ל (ברכות ה, א) ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. וראה לקוטים פרשת זכור

שְׁמִים לֵט, כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּסַפְרֵי הַקְּדוּשִׁים שֶׁהִסְמִין לְאַהֲבָה אֲמִיתִית שְׁנוּלַד מִמֶּנּוּ יִרְאֶה, וְזֶה שְׁנֶאֱמַר (כה, יט) אֲבָרְהֶם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.²

וְכִתוּב בְּזוֹה"ק (תולדות קמא, א) כִּי עֲתָה הַמְצוֹת שִׁישׁ לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם, צִיצִית תְּפִלִּין, הֵם כְּדַמְיוֹן הַבְּאֵרוֹת, עֵינַי שָׁם³. וְהֵינּוּ שְׁנֵתַן הַקְּב"ה חֵיוֹת הַקְּדוּשָׁה בְּכָל מַעֲשֵׂה גְשָׁמִי עַל יְדֵי הַמְצוֹת, שְׂאִין לָךְ דְּבַר שְׂאִין בּוֹ מְצוּהָ⁴, אִף בְּמִזְמוֹן, צְדָקָה כּו', וְעַל יְדֵי זֶה נוֹכַל לְמַצּוֹא הָאָרֶה הַגְּנוּזָה גַם בְּמַעֲשִׂים גְשָׁמִיִּים⁵.

כִּי בְּאֵמֶת עַל יְדֵי יְגִיעָה יוֹכֵל כָּל אֶחָד לְמַצּוֹא הָאֵמֶת בְּכָל מְקוֹם, כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁶ הַמְשַׁל לְמַלְךְ שֶׁעָשָׂה מְקוֹמוֹת טְמוּנִים, וּמְרָדוּ בּוֹ בְּנֵי הַמְדִינָה וְהַחֲבִיאוּ שָׁם, וְאָמַר הַמֶּלֶךְ אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי מְקוֹמוֹת הַלְלוֹ כּו'. וְכֵן בְּכָל דְּבַר גְּשָׁמִי עֵינָךְ הַחֵיוֹת רַק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהוּא עָשָׂה כָּל הַמְטְמוּנוֹת הַלְלוֹ, מִמִּילָא יוֹכֵל כָּל אֶחָד לְהַשִּׁיג הָאֵמֶת גַּם שָׁם, וְזֶה עֲנִין הַבְּאֵרוֹת, כְּנ"ל:

יִמָּא וְיִמָּא אֶתְתַקַּף בַּר נֶשׁ בְּצִיצִית דֹּאִיהוּ מְצוּהָ וּבַר נֶשׁ אֶתְעַטַּף בִּיהַ, הַכִּי נִמִּי בַתְּפִלָּה דְּמִנְחָ אֲרִישִׁיהָ וּבְדִרְוֵעִיהָ, דֹּאִינוּן רוּזָ עֵלָאָה כְּדַקָּא חֲזִי, בְּגִין דְּקוּב"ה אֶשְׁתַּכַּח בִּיהַ בְּבַר נֶשׁ דֹּאֶתְעַטַּר בִּיהַ בַּתְּפִלָּה וְאֶתְעַטַּף בְּצִיצִית, וְכֹלָא רוּזָ דְּמַהִימְנוּתָא עֵלָאָה. וְרֹאָה נְצוּצֵי אִוְרוֹת שָׁם אוֹת ג': וּמִשְׁמַע דְּתַפִּלִּין וְצִיצִית הֵם כְּנֶגֶד בִּירוֹת שַׁחֲפְרוֹ הָאֲבוֹת.

מב. ראה במ"ד יז, ה; דב"ר ג, ג.

מג. ע"י ראה תרל"א ב: כי בכל דבר יש נקודה חיות מחי החיים, רק שבעולם הזה נסתר הפנימיות, וזה המבוקש מאיש ישראל לעורר ולגלות הפנימיות שיש בכל דבר, על ידי המצות, שבכל מעשה נמצא ממצות השם יתברך, עשה או לא תעשה כו'.

מד. ראה ב"ד כד, א; תנחומא נשא ה. וראה זוה"ק נח סח, א: רבי חייא פתח ואמר, אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' (ימיה כג, כד)... למלכא דבנה פלטרין, ועבד תחות ארעא טמירין פצירין (ועשה תחת הארץ מבואות חפורות), ליומין מרדו בני פלטרין במלכא, אסחר עליהו מלכא בגייסוי, מה עבדו, עאלו וטמירו גרמייהו תחות נוקבי פסירין (נכנסו והטמינו עצמם בתוך מחבואות החפורות). אמר מלכא אנא עבדית לון, ומקמאי אתון בעאן לאתטמרא, הדא הוא דכתיב אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'.

לט. ראה לעיל הערה כא.

מז. ראה תרל"ד א: תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (פה, יט)... ואיתא בספרים כי יראה הבא מכח אהבה היא יראה של אמת, וזה שכתוב יצחק בן אברהם... ופירוש יראה הנ"ל הוא שיהיה יראה לאדם פן ינתק מדביקות אהבתו להש"י, והוא אהבת אמת. וראה שם הערה נה.

וראה מאור עינים ריש פרשת בראשית: אהבה בלא יראה אינו כלום, ואף על פי שנראה לו שאוהב השם אינו אמת, אלא שנדמה לו כן מפני שהורגל באהבת עולם ובמיני אהבה, נדמה לו שיש לו גם כן תשוקה להשם, ואינו כן כו'. וראה עוד שם סוף האזינו: האוהב השם בלא יראה אין האהבה בשלימות, כי יאהב זרים גם כן, אבל הירא דבר ה' אינו זז מאתו וירא לאהוב כי יסיר מאחרי ה'. וראה בית אהרן קנז, א: יראה אן אהבה איז ניש קיין שלימות, אהבה אן יראה איז גאר נישט.

מא. ז"ל הזוה"ק: ואמר רבי אלעזר, יאות עבד יצחק, דהא בגין דידע רזא דחכמתא, אשתדל וחפר בירא דמיון, בגין לאתתקפא במהימנותא כדקא יאות, וכן אברהם אשתדל וחפר בירא דמיא, יעקב אשכח ליה מתתקן ויתבי עליה, וכלהו אזלו בתריה ואשתדלו, בגין לאתתקפא במהימנותא שלימתא כדקא יאות. והשתא ישראל אתתקפו ביה ברזי דפקודי אורייתא, כגון דכל

בְּעֵינַי הַבְּאֵרוֹת שֶׁחִפְרוּ הָאָבוֹת. בָּאֵר הוּא כְּמוֹ הוֹאִיל מִשֶּׁה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה (דברים א, ה), כְּמוֹ כֵּן קוֹדֵם קְבֵלַת הַתּוֹרָה הָיוּ הָאָבוֹת מְבַאֲרִים חֻכְמַת הַבְּרִיָּאָה, שֶׁהַכֵּל בַּתּוֹרָה נִבְרָא (ב"ר א, א), וְלִכְבוֹדֵי בְּרֵאֲתָיו (ישעיה מג, ז), וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל הַבְּרִיָּאָה לְהִבְיֵן פְּנוּנַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ.

וְאֶכְרְהֶם אָבִינוּ ע"ה בִּיאָר אֵיךְ לְבּוֹא מִכָּל הַבְּרִיָּאָה לְאַהֲבַת הַבּוֹרָא^מ, וְלְהִסְתַּכַּל בַּחֲסֵדִים וְטוֹבוֹת הַבּוֹרָא, שֶׁכְּבוֹדוֹ וְגִדְלוֹ וְטוֹבוֹ מְלֵא עוֹלָם^מ. וְכִמוֹ כֵּן יִצְחָק בִּיאָר אֵיךְ לְבּוֹא לִירְאַת ה' מִכָּל הַבְּרִיָּאָה^מ.

וְכָל זֶה הָיָה קוֹדֵם הַתּוֹרָה, [בָּאֵר] חִפְרוּהָ שָׂרִים כו' (במדבר כא, יח)^מ, וְאַחַר כֵּן וּמִמְדַּבֵּר 'מִתְנָה' (שם), שְׁנִיתָנָה הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מְבַאֲרַת טַעַם ה'אִמָּת' שֶׁל כָּל הַבְּרִיָּאָה; וְזֶה אֵינוֹ יְכוּל לְהַשִּׁיג רַק 'בְּמִתְנָה'. וְיַעֲקֹב שֶׁכָּתוּב בּוֹ (מִיכָה ז, כ) 'תִּתֵּן' 'אִמָּת' לְיַעֲקֹב, נִדְמָנָה הַבָּאֵר אֵלָיו מֵעֲצָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (כט, ב) וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאֵר כו'^מ: (תרס"א א)

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגַן וְתִירֵשׁ (כו, כח).

בַּפְּסוּק וַיִּתֵּן לָךְ, וַיִּתֵּן וַיְחַזֵּר וַיִּתֵּן (ב"ר סו, ג). פִּירוּשׁ, שֶׁכֵּן דָּרַךְ הַצְּדִיק שְׂאִינוֹ חֲפִץ לְמִלְאוֹת בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב, רַק זֹאת הַבְּרָכָה שֶׁהֵשֵׁם יִתְבַּרַךְ יִתֵּן לוֹ בְּכָל עַת הַצְּרִיךְ לוֹ, לְכֵן מֵאֲרִי דְמַהֲיִמְנוּתָא מִתְפַּלְלִין בְּכָל יוֹמָא עַל מְזוֹנָא כְּמוֹ שְׂאִיתָא בְּזוּה"ק (בשלה סב, א)^מ.

נא. ראה לעיל הערה מא: יצחק... אשתדל וּחִפְרוּ בִירָא דמִיין... וְכֵן אַבְרָהָם אֲשֶׁתְּדַל בִּירָא דמִיָּא, יַעֲקֹב אֲשֶׁכַח לִיה מִתְתַקֵּן וַיִּתֵּיב עֲלֵיהּ.

נב. ז"ל הַזּוּה"ק: הַנְּנִי מִמְטִיר לְכֵם לַחַם מִן הַשָּׁמַיִם [וַיֵּצֵא הָעַם וּלְקַטוּ דְבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ] (שְׁמוֹת טו, ד), רַבִּי יוֹסִי פִתַּח, פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן (תְּהִלִּים קמ"ו, טו), מֵה כְּתִיב לְעֵילָא, עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ (שם טו), כָּל אֵינוֹן בְּנֵי עֲלָמָא מִצְפָּאן וּזְקָפָאן עֵינֵין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין כֵּן כָּל אֵינוֹן בְּנֵי מַהֲיִמְנוּתָא בַּעֲנָן כָּל יוֹמָא וַיּוֹמָא לְשֵׁאלָא מְזוּנֵיהוּ מִקּוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלְצֵלָא צְלוּתְהוֹן עֲלֵיהּ... וְעַל דָּא לֹא לְבַעֲי לִיה לְאִינִישׁ לְבִשְׁלָא מְזוֹנָא מִן יוֹמָא לְיוֹמָא אַחֲרֵינָא, וְלֹא לְעַכְבַּ מְיוֹמָא לְיוֹמָא אַחֲרָא, הָדָא הוּא דְכְּתִיב וַיֵּצֵא הָעַם וּלְקַטוּ דְבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, יוֹם בְּיוֹמוֹ דִּיקָא... וְכַדִּין אֲשֶׁתַּכַּח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְלֵא בְּרַכָּא בְּכָל יוֹמָא, וְכַדִּין כְּתִיב פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וּגו', מֵאִי רִצּוֹן, הֵהוּא רִצּוֹן דְּאֲשֶׁתַּכַּח

מא. ראה לעיל הערה כ.
מו. שחרית לשבת 'אל אדון'.
מז. ראה לעיל הערה כא.

מח. ראה רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב: והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאָר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול... וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות.
מט. ראה תרגום יונתן שם: בִּירָא דְחִפְרוּ יִתָּה אַבְהַת עֲלָמָא כו'.
נ. ראה מחשבות חרוץ אות יא, הוֹבֵא בְּגִלְיוֹן מֵאֲמֵרֵי שְׁפַת אִמָּת בְּרֵאֲשִׁית הָעֵרָה כט, ע"ש.

פרשת תולדות \ מאמרי שִׁפְת אִמָּת

וּבְכִרְבַּת עֶשׂוֹ כְּתִיב (כו, לט) מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ 'יְהִי' מוֹשְׁבֶדָּה כו', אֲבָל בְּיַעֲקֹב כְּתִיב 'וַיִּיתֶן' שֵׁשׁ לוֹ הַתְּחַדְּשׁוֹת הַשְּׁפָעָה בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ שְׂאוּמָרִים (ברכת 'יוצר אור') מְחַדְּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וּמִזֶּה הַתְּחַדְּשׁוֹת נוֹטֵל הַבוֹטֵחַ בָּהּ, וְכֵן כְּתִיב (תהלים קמה, טו) עֵינַי כָּל אֵלֶיךָ כו' נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם 'בְּעֵתוֹ' י: (תרמ"ב ג)

הַפָּרִשׁ בְּרַבַּת יַעֲקֹב לְכִרְבַּת עֶשׂוֹ, וַיִּתֵּן לָדָּ הָאֱלֹקִים, וּבְעֶשְׂוֹ כְּתִיב (כו, לט) יְהִי מוֹשְׁבֶדָּה י: . כִּי הַצְּדִיק אֵינוֹ רוֹצֵה לְהִיֹּת נִמְסָר בְּיַד עֲצָמוֹ שׁוֹם דָּבָר, רַק לְהִיֹּת 'נִיתֵן' לוֹ מִהֶשֶׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל עֵת שְׂעִיטָרָךְ, וּכְשִׂיחֵיהָ רְאוּיָהּ, כְּדִי שְׁלֵא יֵאֱכַל חֶלְקוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה י: . וְזֶה שְׂאִיתָא (כ"ד סו, ג) 'יִתֵּן' וַיִּחְזֹר 'וַיִּתֵּן', פִּירוּשׁ, בְּכָל עֵת 'נִתְיָנָה' חֲדָשָׁה י: .

נז. ראה רש"י: [ויתן לך האלהים], מהו האלהים, בדין, אם ראוי לך יתן לך ואם לאו לא יתן לך. אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך (כו, לט), בין צדיק בין רשע יתן לך.

נח. ראה תענית כה, א; שמו"ד נב, ג.

נח. ראה מאמר הקודם ובהערה נד.

וראה יפה תואר: יתן ויחזור ויתן, קצת קשה, פשיטא שלא יספיק בנתינה אחת אלא בתמידות כסתם הברכות. ויש לומר, שפעמים ישיגה ה' באדם ויצוה עליו ברכתו, ושוב אינו צריך להשיגה עליו תמיד ביחוד, כי כל העולם מצווים עליו, על דרך אענה את השמים וכו' והארץ תענה וכו' (הושע ב, כג כד), אבל המושגחים לגמרי אינם כן, אלא בכל פעם ופעם יהיה טובה יתן מה, על דרך תמיד עיני ה' אלהיך בה (דברים יא, ג), וכענין המן, כמו שאפרש.

וראה במדרש שם בהמשך: מטל השמים זה המן, שנאמר (שמות טז, ד) ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. וראה יפה תואר: מטל השמים זה המן, צ"ע מי הזקיקם להוציא הדברים מפשוטן... ולפי מה שכתבת... שברכת יעקב בהשגחה תמידית, י"ל שלכן הוצרכו לפרש במן... שהם עניני נסים שהם בהשגחה תמידית, מה שאין כן טל ומשמני הארץ שהם במנהגו של עולם, ואין צריך השגחה תמידית.

וראה בחוקתי תרמ"ו א: בפסוק (ויקרא כג, ד) 'ונתתי' גשמיים בעתם, יובן על פי מה שכתבנו בפסוק 'ויתן' לך האלקים, דרשו חז"ל יתן ויחזור ויתן, פירשו שם שבני ישראל מקבלין ההשפעה מיידו של הקב"ה, כי מתנה היא הניתן מיד ליד, ואם כי הקב"ה מחיה כל הברואים, אבל בני ישראל המה המקבלים המתנה... כי

מעתיקא קדישא, ונפיק מניה רצון לאשתכחא מזוני לכלא, ומאן דשאל מזוני בכל יומא ויומא, ההוא אקרי ברא מהימנא, ברא דבגנייה משתכחן ברכאן לעילא. וראה עוד שם ע"ב: רבי ייסא סבא לא אתקין סעודתא בכל יומא עד דבעא בעותיה קמי קודשא בריך הוא על מזוני, אמר לא נתקין סעודתא עד דתתיב מבי מלכא... ובהא אשתמודען אינון בני מהימנותא בכל יומא ויומא כו'. וראה מג"א סימן קנז ס"ג א ובמ"ב סק"ד.

נג. ראה זוה"ק תולדות קמג, ב: אמר רבן שמעון, לאו האי כהאי, ולא דא כדא, כמה אתפרשאן דרגין, ביעקב כתיב ויתן לך האלקים, ובדא כתיב יהיה, [משמני הארץ יהיה מושבך].

נד. כנ"ל: בכל עת הצריך לו. וראה תחילת מאמר הבא ובהערה נח. וראה ליקוטים ויצא כ, ב: לחם לאכול (כה, ט), פירוש, רק כשיצטרך לאכול, ולא רצה שיהיה לו מיום על יום, שהיא כמו שאמרו ז"ל בסוטה (מה, ב) שזה מקטני אמנה, ע"ש. [ז"ל הגמרא: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמנה]. וראה ב"ד נג, יד, [וירא תרנ"ה ב]. וראה אמרי אמת פורים סוף תר"צ.

[וראה אבקת הוכלים פרק י (ב) אות לו: הלעכוויטשער ז"ל אמר, כשאני שוכב לישון ואני יודע שיש עוד זהוב (ארענדעל) בבית, "שטעכט דאס מיר אין דער זייט" (הרי זה דוקר לי באיברי), וכשאני יודע שאין בבית כלום, "און מארגען פרי וועט מען שוין דארפען אנקומען צום אייברשטין, איז מיר דער שלאך זיס" (ומחר בבוקר נצטרך שוב להגיע אל הש"י, אז השינה מתוקה עבורי)].

נה. ראה הערה נג.

וְגַם כִּי בְּאִמַּת צָרִיךְ לִהְיוֹת חָשׁוּב בְּעֵינֵי הָאָדָם, צַד הַנְּתִינָה שֶׁהֶקְבָּה נֹתֵן לּוֹ, מְגוּרָה הַדְּבָר הַנִּימְתָן^ט. כְּעֵין מָה שֶׁאָמַר הָרַב הַקְּדוֹשׁ ז"ל מִפְּשִׁיטָא עַל הַמְּדַרְשׁ (במ"ד יא, ז) הֵם נוֹשְׂאִין לִי פָנִים וּמְבַרְכִין עַל כְּפִיצָה כּו', וּפִירֵשׁ שֶׁחָשׁוּב לּוֹ הַמְּעַט מֵצַד שֶׁבָּא מִהֶקְבָּה, עֵינֵי שָׁם^פ.

וְגַם כִּי מָה שֶׁנִּימְתָן בְּיַד הָאָדָם אֵינוֹ מִתְקַיֵּים לְעַד וַיֵּשׁ לוֹ הַפֶּסֶק, אֲבָל חֵלֶק הַצַּדִּיק מְסוּר 'בְּיַד' הֶקְבָּה, וְהוּא קָיִים לְעַד, וְזֶה שֶׁמְבַרְכִין (תּפֶּלַת הַעֲמִידָה, מוּדִים) עַל חֵינּוּ הַמְּסוּרִים 'בְּיַדְךָ'.

וַיִּעֲשׂוּ נְאֻמָּה יְהִי מוֹשְׁבֵךְ, וְכִינּוֹן שֶׁנִּפְרַשׁ 'מִיַּד' הַנּוֹתֵן, אֵין בּוֹ בְּרָכָה וּקְדוּשָׁה. וְאָמְרוּ חַז"ל (בְּרֻכּוֹת יח, ב) הָרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִם מֵתִים, עַל יְדֵי שֶׁכָּל חַיּוּתָם מְסֻטְרָא אֶחָרָא^א, וְאֵינוֹ בָּא לָהֶם 'מִיַּד' הֶקְבָּה.

לו מתנה, אף שהיא מועטת, אף על פי כן היא חשיבות גדול מצד הנותן שהוא מלך, ומגיע למקבל הנאה גדולה יותר ממה שלקח מתנה מרובה מהדיוט. כן הוא הדמיון גם כן בענין ברכת המזון, שאף על פי שכתב בתורה שצריך לאכול כדי שביעה, זו מצד המקבלים, אבל כיון שאנו יודעים שהמלך מלכי המלכים הוא הנותן לחם לכל בשר, והוא המכין לכל בריה הצטרכותו וקיומו, ונמצא אף שאינו אוכל רק כזית, היא נחשב בעיניו מאד, ויגיע לו הנאה ממנו עד מאד, כיון שהוא בא מיד ה', כמשל הנ"ל.

וזהו פירוש המדרש, כיצד אדם וכו' ואין לפניו כדי שביעה, והם נושאים לי פנים ומברכין, כלומר, שהם מסתכלין ממי בא להם המאכל ההוא, ומגודל חשיבות הנותן הם נהיין במאכל מועט, ומזה בא להם שביעה ומברכין, וזו ענין שהם נושאים לי פנים, והבן. כן גם כן הוא המדה שהקב"ה נושא להם פנים, ומשתעשע בעבודתו המועטת שעובדין לפניו, כיון שהוא מסתכל ממי בא העבודה ההיא, כיון שאנחנו בני אדם וקצרי השכל, ואף על פי כן אנו עובדין אותו, וזה פירוש ישא ה' פניו אליך, והבן כי עמוק הוא. וראה נשא תרל"א ג. **סא.** ראה תניא אגרת התשובה פרק ו: על פי המבואר מזהו"ק פרשת פקודי (וה, ב) שכל שפע וחיות הנשפעת לאדם התחתון בשעה ורגע שעושה הרע בעיני ה' במעשה או בדיבור או בהרהורי עבירה וכו' הכל נשפע לו מהיכלות הסטרא אחרא המבוארים שם בזהו"ק, והאדם הוא בעל בחירה אם לקבל השפעתו מהיכלות הסטרא אחרא, או מהיכלות הקדושה שמהם נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו', כי זה לעומת זה עשה האלקים (קהלת ז, יד). וראה עוד שם פרק ז: ... וגורם

הנה הקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית (ברכת 'יצר אור'), וזה ההתחדשות אין כולם יכולין לקבל, ובני ישראל הם כלים לקבל זאת ההתחדשות, כדכתיב (שמות יב, ב) הַחוּדֹשׁ הַזֶּה 'לְכֹם'... ונתתי גשמיכם 'בעתם', פירוש, בכל 'עת' הצורך משפיע להם הקב"ה מחדש, ולא כקבלת כל הברואים בדרך הטבע, שהטביע הקב"ה להיות נמצא קיום הטבע מכח הנטבע בו, אבל בני ישראל ניתן להם בכל 'עת' מחדש, כנ"ל.

נט. ראה תפארת שלמה כי תבוא ד"ה א"י ושמחת הג': ושמחת בכל הטוב וגו' אשר נתן לך ה' אלקיך (דברים כו, יא), רוצה לומר, יהיה לך השמחה והכבוד מפאת הנותן, משל למה הדבר דומה, אם יותן לאיש איזה מתנה ממלך בשר ודם, הנה מלבד ערך שיווי של המתנה במחצבה, אם לכסף או לזהב, עוד נעלה היא בערכה לגודל החשיבות אשר הגיע לו מאת המלך, וכן הקב"ה כביכול בעצמו הוא הנותן לכל בשר, והוא דבר יקר לך, כנ"ל.

ס. ראה קול שמחה נשא ד"ה במדרש רבה הב': במדרש רבה (במ"ד יא, ז), דבר אחר, ישא ה' פניו (במדבר י, כו), וכי הקב"ה נושא פנים, והלא כבר נאמר (דברים י, יז) אשר לא ישא פנים. אמר הקב"ה, כשם שהם נושאים לי פנים כך אני נושא להם פנים, כיצד, כתבתי בתורתך (שם ה, ז) ואכלת ושבעת וברכת, ואדם מישראל יושב הוא ובניו ובני ביתו, ואין לפניו כדי שביעה, ונושאים לי פנים ומברכין, ודקדוק על עצמן עד כזית עד כביצה, לפיכך ישא ה' פניו, עד כאן.

המאמר הזה הוא פלאי למבין. אכן נראה פירושו, דהנה אם אדם הדיוט נותן לחברו מתנה מועטת, אינה נחשבת בעיני המקבל כלל, מה שאין כן אם המלך נותן

וְגַם זֶה עֲנִין פְּרֻשֵׁת וְהָיָה אִם שְׁמוּעַ (דברים יא), שְׁפָנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים עַל עֲצָמָם עוֹל
זֶה, לְהִיּוֹת נִתָּן לָהֶם רַק אִם יִהְיוּ זָפְאִין^{כב}, פִּנְלִי^{כג}: (תרל"ו ג)

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים [מִפֶּנֶן הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ] כּו', בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר סו, ג) וַיִּתֵּן וַיַּחְזוֹר
וַיִּתֵּן, וַיִּתֵּן לָךְ אֱלֹהוֹתָיו כּו'. פִּירוּשׁ זֶה, דָּגָם בְּעֵשׂוֹ אָמַר מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וּמִפֶּנֶן
הַשָּׁמַיִם (כח, לט)^{כד}, אֲךָ הַהִפְרָשׁ הוּא הַנְּתִיבָה, שְׁפִירָךְ לִיעֲקֹב שִׁיְהִיָּה לוֹ דְּבִיקוֹת בְּקַבְּלַת
הַשְּׁפַע מִיַּד הַנּוֹתָן ב"ה, וְזֹאת עֵיקַר הַבְּרָכָה. זֶה שְׁאָמַר וַיִּתֵּן וַיַּחְזוֹר וַיִּתֵּן, פִּירוּשׁ,
שְׁתַּמִּיר יֵשׁ לוֹ דְּבִיקוֹת בְּשׁוֹרֵשׁ הַשְּׁפַע, וּלְעֵשׂוֹ אָמַר שִׁיְהִיָּה לוֹ הַצָּרִיךְ לוֹ, יִהְיֶה אִיךָ
שִׁיְהִיָּה, אֲבָל לִיעֲקֹב מָסַר כַּח הַשְּׁפַע, וְזֶה עֵיקַר הַבְּרָכָה^{כה}.

אם שמוע וגו' ונתתי וגו' השמרו וגו' ואבדתם, אשר
על זה רצון הישראלי שח"ו יאביד, ויותר נוח לו
מלהכעיס ח"ו להשי"ת, ועל ידי כן כל חיותם ושפע
שנותן לו עדיין אגיד בשורש הקדושה.

סד. "הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים
מעל".

סה. וראה תרמ"ח ד: ההפרש בין ברכת יעקב דכתיב
ביה ויתן, ובעשו כתיב יהיה... שבשבת יש שורש הברכה,
ונקראת מתנה טובה, כמו שאמרו חז"ל (שבת י, ב) לך
והודיעם, ולמדו מזה נותן מתנה לחבירו צריך להודיעו,
פירוש, שידע מי הוא הנותן, ומתנה נקרא דבר הניתן
מיד ליד, וזה שאיתא (ב"ר סו, ג) יתן לך אלקות, להיות
דביקות בהנותן. וראה כי תשא תר"מ א: הענין הוא, כי
ההפרש בין אלו שנקראו מתנות, כמו שאיתא במדרש
(במ"ד כב, ז) ג' מתנות כו', אם כי כל טוב הנמצא בעולם
הכל מאתו יתברך, שמחיה ומשפיע לכל את צרכיהם,
אבל התקשרות אל השורש נקרא מתנה הניתן מיד ליד,
פירוש, שבני ישראל מקבלין מהנותן. וראה תרומה סוף
תרל"א. וראה בחקותי תרמ"ו א, הובא בהערה נח.

וראה מטות תרמ"ב ב: כי כח המתנה מאתו יתברך
הוא הרבה יותר מגוף המתנה, וזה שנאמר (ימיה ט, כב
ג) אל יתהלל כו' [עשירי בעשרו], כי אם בזאת כו'
השכל 'ודוע' אותי, פירוש, בהתקשרות הדבר הניתן
להנותן, ואז יש בו ברכה. וראה סוכות תרל"ה ד"ה
שמיני עצרת: אבל בני ישראל שמחין במה שהקב"ה
משפיע להם, אשר על ידי כן יש להם דביקות בו
יתברך, שכן המשכיל שמח בקבלת מתנה מן המלך מצד
המלך, יותר מחשיבות של המתנה עצמה... שבני ישראל
מקבלין כדי להתדבק בו כו'.

לעקור נשמתו ונפשו האלקית מחיי החיים ב"ה, והורידה
למקום הטומאה והמות הן היכלות הסטרא אחרא,
ונעשית בבחינת מרכבה אליהם לקבל מהם שפע וחיות
להשפיע לגופו כנ"ל, וזהו שאמרו רז"ל (ברכות יח, ב)
רשעים בחייהם קרויים מתים, כלומר שחייהם נמשכים
ממקום המות והטומאה. וראה גלין מאמרי שפת אמת
חיי שרה הערה מא.

סב. ראה עבודת ישראל ד"ה ויתן לך: הנה רש"י פירש
ויתן לך האלהים, בדיון, אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו
לא יתן לך, אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך,
בין צדיק ובין רשע יתן לך, ע"ש. וביאור הענין, כי עשו
הרשע צריך למתנת חנם וחסד דלעילא, כי לולי יברכהו
בהשפעה מדה במדה לא יחיה אפילו שעה אחת, כי
מעשה זר מעשהו, ולכן כדי שיהיה לו קיום בעולם צריך
להמשיך עליו השפעת חסד חנם, בין צדיק בין רשע.
מה שאין כן יעקב אבינו ע"ה... ההשפעה עוברת עליו
על ידי עבודתו, כמו שכתוב (דברים יא, ג יד) והיה אם
שמוע תשמעו ונתתי מטר, וכן להיפך.

סג. וראה כתבי חסידים (מכת"י הגה"ח ר' אלי' יעקב
הלוי פישר ז"ל) העתק מכת"ק רבינו: ברש"י ויתן לך,
יתן ויחזור ויתן, ולעשו משמני הארץ יהיה מושבך,
ולהבין הענין, שזה היה ברכת יעקב שיתן לו השי"ת
תמיד, לא שימסור לידו שיהיה שלו, כין אין זה חפץ
ישראל, רק שיהיה לעולם של השי"ת, והוא חונן ונותן
כל שעה, וזה יותר חשוב מה שמקבל משלחן גבוה
מגוף ההשפעה שיש לו, ולהרשעים נותנים להם והוא
שלהם, שנתרחק הדבר מהקדושה, ומשום הכי רשעים
בחייהם קרויים מתים (ברכות יח, ב), כי החיות שלהם נעקר
מהשורש ונמסר בידם, וזהו שאנו מקבלים עלינו והיה

לָכֵן אָמַר רָאָה רִיחַ בְּנֵי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בִּרְכוּ ה' (שם כז), וְהוּא רִיחַ גֵּן עֵדֶן כְּמוֹ שְׂאֵמְרוֹ חֲזו"ל (ב"ר סה, כב), וְהַפִּירוּשׁ, שֶׁהַרְגִּישׁ שֵׁשׁ לוֹ דְּבִיקוֹת בְּשֵׂרָשׁ הָעֵלְיוֹן, וּמֵצֵד זֶה הַדְּבִיקוֹת יֵשׁ עִם הַצְּדִיקִים רִיחַ גֵּן עֵדֶן¹, לָכֵן שָׁיֵךְ לוֹ הַבְּרָכָה, כְּנִל: (תרל"ט)

וַיַּחֲרֵד יַצְחָק חֲרָדָה גְּדוּלָּה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר וְגו' וְאַבְרָהָם גַּם בְּרוּךְ יְהוָה (כו, לג).

בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סז, ג) פִּי יֵשׁ אֵיבָרִים שֶׁהֵם בְּרִשׁוֹת הָאָדָם, וְאֵם הָאָדָם זֹכָה גַם הֵם אֵינֵם בְּרִשׁוֹתָו, רַק בְּרִשׁוֹת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּיַצְחָק, אִף שֶׁשָּׂעָה לְבָרֵךְ עֲשׂוֹ לֹא עָלְתָה בְּיָדָיו².

שזה כפל מדת התנדבות אלף פעמים, ע"ש. ויש לומר עוד בטעמו של דבר, על פי מה שהגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה ענין מתנת עניים, שהעני יש לו מעלה שהוא מדוכא, וכתוב אני את דכא (ראה ישעיה נג, טו; סוטה ה, א), ובאמצעות מתנות עניים הוא מתחבר לעני, וקונה ושואב ממנו מעלה זו, עכת"ד הצריך לענינו. והיינו שמתנת עניים איננה רק להשלמת חוסר העני, דאי הכי בודאי מי שנותן אלף פעמים בפעם אחת הוא משלים ביותר, אלא שהכוונה היא שבאמצעות המתנות יתחבר לעני. וזהו יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית (ויק"ד לו, ח), כי הכוונה היא החיבור. ולפי זה מובן שעל ידי שנתן לעני אלף זהובים בפעם אחת, לא התחבר אליו אלא פעם אחת, והנותן אלף פעמים הרי זה התמדת החיבור יותר. והנה במדרש ויתן לך האלקים, יתן לך אלהותא, הפירוש, עם הברכה יתן נמי אור אלקי, ואם כן באמצעות הברכה יש לו חיבור לאלקות, ובפשיטות נמי, כל מתנה היא חיבור הנותן והמקבל. ועל כן בעשו לא נאמר לשון מתנה, אלא הנה משמני הארץ 'יהיה' מושבך, והיינו שלא יהיה לעשו שום חיבור ח"ו, אבל ביעקב הכוונה היא החיבור, על כן אם היה ניתן לו בפעם אחת שמספיק לעולם היה זה גרעון בחיבור כנ"ל, דומה למה שכתב הרמב"ם בנותן לעני אלף זהובים בפעם אחת לפי פירושו הנ"ל, אלא יתן ויחזור ויתן, השפעה תמידית שגורמת חיבור תמיד. וראה לקוטי מהרי"ל (להרה"ק ר' יהודה לייב מזאקילקוב זצ"ל תלמיד הרבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ע) בפרשתנו ד"ה והיה כאשר תריד.

סו. ראה זוה"ק בשלח מו, א; תרומה קכז, ב.
סז. וראה בנחומא תולדות יב: ויחרד יצחק חרדה גדולה

וראה שם משמואל שמיני עצרת תרע"ו עמ' רכו: ונראה לפרש בהקדם דברי הרה"ק רבי יצחק מווארקא זצ"ל בהא דאמרו ז"ל (יומא עה, א) קלל את הנחש עולה לגג מזונוטיו עמו, ודקדק דאם כן אין זו קללה, שאין חסרים לו מזונוטיו לעולם, ופירש דהקללה היא שלא יבוא ויכנס לבקש מזונוט, ומעתה הוא נפרד לגמרי, כי כל הנבראים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם (תהלים קד, כא), ועל ידי זה יש להם חיבור, ונחש זה נדחה ונפרד לגמרי, ודפח"ח. ויש להוסיף בזה דברים על פי דברי כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה, דכל הנבראים שבעולם התחתון יש להם חיבור להש"י באמצעות השפע שהקב"ה זן ומפרנס את העולם, וכחיבור הנותן והמקבל, שהמתנה הניתנת מזה לזה מצרפתן, וישראל הקדושים המבקשים השפעה, עיקר הכוונה על החיבור, ואינם להוטים כל כך על גשמיות ההשפעה, עכת"ד. וראה עוד שם שמחת תורה תר"פ עמ' רנד. [וראה וירא תרס"ה ב: והוא באמת מדת הקב"ה וב"ש, שגדלו וטובו מלא עולם, והכל לכבודו ברא (אבות פ"ו מ"א), ורצה לזכות את הברואים שיהיה להם התקרבות אצלו על ידי קבלת הטובה... ועל זה כתיב (משל ח, יז) אני אוהבי אהב, והוא מדת טובו של הקדוש ברוך הוא, שעל ידי קבלת טובתו באהבה יתקרבו אליו].

וראה שם משמואל בפרשתנו תרע"ו עמ' רצא: ויתן לך האלקים, ברש"י יתן ויחזור ויתן, ויש להבין היד ה' תקצר ליתן בפעם אחת שתהיה בו ברכה שלא יצטרך עוד... ונראה לפרש על פי דברי הרמב"ם (פיה"מ אבות פ"ג מט"ו) והכל לפי רוב המעשה, לא לפי גודל אלא לפי רוב, למשל אינו דומה מי שיתן למי שראוי אלף זהובים בפעם אחת, למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים,

והוא על ידי מסירות נפש באמת אליו יתברך, כמו יצחק בעקידה, אם כן רוצה באמת שלא להיות ברשות עצמו, ורצון יראיו יעשה (תהלים קמה, יט).

וכן בכל אדם, כפי קבלת מלכות שמים בכל יום בבקר בלב שלם^ח, להיות בטל באמת כל הרצונות לרצונו^ט, יוכל לפעול שלא יצא מרשות השם יתברך כלל ע"י.

ונראה שזה עצמו הטעם שעשה כן השם יתברך שיהיה הברכה ליעקב על ידי מקמה, ולא נתן בדיעת יצחק לברכו, רק שיהיה הברכה בביטול כל רצונו להשם יתברך, כי אדם המברך בנו, אף צדיק גמור, יש לו נגיעה מצד שהוא בנו^י, ולכן

דמסרי נפשייהו על קדושת שמיא, והיינו ביחודא דשמע ישראל, דכל מאן דשוי הכי רעותיה בהאי קרא, אתחשיב ליה כאלו מסר נפשיה על קדושת שמיא. וראה ב"ח או"ח סימן סא ד"ה ויקראנה.

טט. ראה אבות פ"ב מ"ד: בטל רצון מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו.

ע. [ראה מה שכתב רבינו באבות שם, ונדפס גם באוצר מכתבים ומאמרים לרבינו אות כג: [כש]מבטל רצונו מפני רצון המקום, על ידי זה מועיל שהשם יתברך מכניע יצר הרע שלא יתאוה כלל לדבר שהוא נגד רצון השם יתברך, וזה שאמרו שיבטל רצון 'אחרים', שרצונו הרע נקרא 'אחרים' כו].

עא. ראה תרל"ג: במדרש (בר"ס, ג) שיש אברים שהם ברשות האדם, ידים ורגלים כו', ויש עין וחוטם ואוזן שאינם ברשותו, ואם האדם זוכה הכל אינו ברשותו כו'. היפוך רצון הרשעים להיות הכל ברשותם, והצדיק שחפץ בכל לבו להיות בטל להקב"ה, שלא יהיה ברשות עצמו, זוכה לזה. ובאמת הכל ברשות הקב"ה, רק שאיברים אלו מסרם לאדם, שכפי רצונו יצאו מרשותו ויחזרו לרשות הקב"ה, וזה נקרא שהם ברשות האדם להכניסם ולקרנם להקב"ה. וכמו שהיה ביצחק אחר החרדה הגדולה כו' אמר גם ברוך יהיה (כו, ג), על ידי שהרגיל בנפשו לבטל כל הרצונות כרגע עבור רצון הש"י, זכה לזה שלא יאמר דבר שלא כרצון הקב"ה.

וראה בלק תרמ"ב א: שיש לפניו יתברך זה הרצון ליתן הבחירה לאדם, והרשעים שמחין בזה, והצדיקים להם לעבודה קשה, ומבקשים לצאת מהבחירה, ומקבלין בכל יום מלכותו יתברך, ומבקשים וכוף את יצרנו כו' (ברכות השחר), והקב"ה ממלא לכל אחד כרצונו. וראה שם בהערות.

עב. ראה תפארת שלמה רמזי פורים ד"ה כי מרדכי היהודי: וכדרך הזה שמענו מפה קדוש הרב הוותיק

וגו' ויאמר וגו' ואברכהו גם ברוך יהיה (כו, ג), זה שאמר הכתוב (משלי כ, יב) אוזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם. וכי לא עשה הקב"ה אלא עין ואוזן בלבד, והלא כל האברים הוא גלפן באדם, אלא מהו אוזן שומעת ועין רואה. את מוצא ג' דברים ברא הקב"ה ברשותו של אדם, ושלושה אינן ברשותו. הללו שהן ברשותו הידים והפה והרגלים. כיצד, הידים, רצה לעסוק בהם מלאכת שמים, סוכה, לולב, שופר, וציצית, לכתוב תפילין ומזוזות, עושה. רצה לגנוב, לשפוך דם נקי, לקפח את העוברים והשבים, לעבור בהן עבירות הרבה, עושה. הפה, בקש לעסוק בתורה, לספר לשון טוב, להלל, לשבח, להתפלל, לומר שירות, אומר. בקש לספר לשון הרע, לחרף, לגדף, להשבע על שקר, אומר. הרגלים, בקש לילך לדבר מצוה, לבקר חולים, לנחם אבלים, לקבור מתים ולגמילות חסדים, הולך. בקש לילך לדבר עבירה, לנאוף ולרצוח ולגנוב, הולך. הללו שאינן ברשותו, העינים והאזנים והחוטם. העינים כיצד, היה עובר בשוק, ראה עבירה או דבר שהוא מאוס בעיניו, או אדם שאין לו בו חפץ לראות או שלטון שלא היה רצונו לראותו, מה יעשה, רואה הוא שלא בטובתו. האזנים, שומעות חרופין וגדופין או דבר שאין לו בו חפץ, מה יעשה, שומע שלא בטובתו. החוטם, עבר בדרך והריח תבשילין טמאין או ריח של קטורת עבודה זרה או מבואות מטונפות, לא היה רצונו להריח, מה יעשה, הריח בהם שלא בטובתו. וכשהקדוש ברוך הוא חפץ, אף אלו שהן ברשותו אינן ברשותו... ואף הפה אינו ברשותו של אדם, מנא לן מבלעם ומיצחק... יצחק בשעה שנכנס עשו התחיל מדדעזע ולומר גם ארוך יהיה, אמר לו הקב"ה מה אתה מבקש ואתה סבור שפיך ברשותך, חזר ואמר גם ברוך יהיה. לכך נאמר אוזן שומעת ועין רואה [ה'] עשה גם שניהם].

סח. ראה זוה"ק בלק קצה, ב: לשואה גרמיה גו אינון

הִיָּה כָּאֵן שְׁלֹא יִהְיֶה רְצוֹן יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב, וְכִמוֹ שְׁאִיתָא בְּזוּה"ק (תולדות קלט, א) שִׁיתְבָּרַךְ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלְבָדֵי, כְּנ"ל.

גַּם נִרְאָה, שְׁבִוּוֹדָאֵי הִיָּתָה בְּרַפְתָּ יִצְחָק לַעֲשׂוֹ בְּאֹפֶן שֶׁהִיָּה עֲשׂוֹ מְרוּחֵק מֵהַקְּדוּשָׁה, שְׁעַם כֹּל זֶה יוֹכֵל לְמַצּוֹא הָאֶרֶת הַקְּדוּשָׁה, כִּי בְּוֹדָאֵי גַם יִצְחָק יָדַע שְׁאִינוֹ צָדִיק, רַק שְׁסָבוֹר שְׁעוֹד יוֹכֵל לְהִתְקַרֵּב לְהַקְּדוּשָׁה. וּבְרַכָּה זֶה נָטַל יַעֲקֹב, וְהוּא לְדוֹרוֹת לְזַרְעוֹ, שְׁגַם שְׁאַנְחָנוּ רְחוּקִים, נוֹכַל לְמַצּוֹא נְקוּדָה הַקְּדוּשָׁה, כְּנ"לֵי.

וְזֶה שְׁפָתוֹב (כו, לו) אֶת 'בְּרַכְתִּי' לְקַח, מִשְׁמַע שֶׁהִיָּה בְּאִמָּת שְׁיִיכוֹת לַעֲשׂוֹ יוֹתֵר מִלְּיַעֲקֹב, רַק שְׁיַעֲקֹב נָטַלוּ לְדוֹרוֹת לְזַרְעוֹ. וּמַעֲיֵן זֶה נִמְצָא בְּזוּה"ק שְׁיַעֲקֹב גָּנְזוּ לְזַרְעוֹ, וְאָמַר כִּי הוּא אִינוֹ צָרִיךְ לְכֹל הַבְּרַכּוֹת אֱלֹהִים, עֵינַי שְׁסֵי, וְהוּא כְּנ"ל: (תרל"ב ג ד)

וּשְׂרוּ עֲלֵיהָ כֹל אֵינוֹן בְּרַכָּאן, וְאַתְקִימוּ בֵּיהּ וּבְבִנּוֹי לַעֲלֵם וְלַעֲלָמֵי עֲלָמִין, מֵאֵינוֹן אֲתַקִּימוּ בְּהַאי עֲלָמָא, וְכִלְהוּ יִתְקִימוּ לְזִמְנָא דְמַלְכָא מְשִׁיחָא... וְעַל דָּא בְּעָא יַעֲקֹב דִּיסְתַּלְקוֹן בְּרַכּוֹי לְהַהוּא זִמְנָא דְאַתִּי, וְלֹא נָטַל לֹון לְאַלְתֵּר. וְרָאָה עוֹד שֵׁם: בְּהַיָּא שְׁעִתָּא דְנַפְקָ יַעֲקֹב מִקְמֵי אֲבוּי בְּאֵינוֹן בְּרַכָּאן, אֲסַתְכַּל בְּנַפְשִׁיהָ אֲמַר הָא אֲלִין בְּרַכָּאן בְּעִינָא לְסַלְקָא לֹון לְבַתֵּר לְאַרִיכוֹ יוֹמִין. וְרָאָה עוֹד שֵׁם קְמוּ, א. וְרָאָה זוּה"ק וְיִשְׁלַח קַעֲב, א: דִּיעֲקֹב לֹא בְּעָא הַשְׁתָּא אֵינוֹן בְּרַכָּאן קְדֵמָאֵי דְבְּרַכְיָה אֲבוּי, וְעֵדִיין לֹא אֲתַקִּימוּ בֵּיהּ אֲפִילוּ חַד מְנִיְהוּ, בְּגִין דְּסַלִּיק לֹון לְסוּף יוֹמֵי, בְּשַׁעֲתָא דְאַצְטְרִיכוּ לְבִנּוֹי לְגַבִּי כֹל עֵמִין דְּעֲלָמָא.

אוֹהַב יִשְׂרָאֵל ר' דוֹד מְלַעֲלוֹב זֶה"ה, שְׁאֲמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן, אִיךְ תְּאֲמָרוּ עָלַי שְׁאֵנִי צָדִיק הַדּוֹר, אִם אֵנִי עֵדִיין מְרַגִּישׁ בְּעַצְמִי אֶהְבֵּת בְּנֵי זֹרְעֵי יוֹתֵר מִבְּשָׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
עג. ז"ל הַזּוּה"ק: וְאֵי תִימָא הִיךְ לֹא יָדַע יִצְחָק כֹּל עוֹבְדוֹי בִּישִׁין דְּעֵשׂוֹ, וְהָא שְׁכִינְתָּא הוּת עֲמִיָּה, דָּאֵי לֹא שְׂרִיא עֲמִיָּה שְׁכִינְתָּא הִיךְ יִכֵּל לְבְּרַכָּא לִיָּה לִיעֲקֹב בְּשַׁעֲתָא דְּבְּרַכְיָה, אֲלֹא וְדָאֵי שְׁכִינְתָּא הוּת דִּירָא עֲמִיָּה בְּבֵיתָא, וְדִירָא עֲמִיָּה תְּדִיר, אֲבַל לֹא אֲוֹדְעָא לִיָּה, בְּגִין דִּיתְבָּרַךְ יַעֲקֹב בְּלֹא דְעִתִּיָּה, אֲלֹא בְּדַעֲתִיָּה דְּקוֹב"ה.
עד. וְרָאָה תְּרַל"ח ב' וּבְהַעֲרָה קְמוּ.
עה. רָאָה זוּה"ק תּוֹלְדוֹת קְמוּ, ב: דְּאַתְבָּרַךְ יַעֲקֹב מֵאֲבוּי,